

«Слухай батьків», «Поважай старших», «Не йди без дозволу з дому»), але в її змісті завжди є урок, який вони поступово сприймають і завжди повертаються до тексту казки. Моральне виховання можливе через усілякі народні казки, тому що в їхніх вчинках притаманна мораль.

Особливе виховне значення мають твори народної творчості, що впливають на формування патріотичних почуттів. Народна творчість несе в собі специфічні образи, фарби, доступні й цікаві дитині. Твори народної творчості можуть бути ефективним засобом формування позитивного, емоційно забарвленого ставлення до різних сторін суспільного життя та виховання любові до рідного краю за таких умов: коли ознайомлення з народною творчістю є невід'ємною частиною загальної системи ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя; при проведенні відбору творів народної творчості найбільше сприяють вихованню засад патріотичних почуттів; коли у дітей сформувалися вміння розрізняти деякі специфічні та спільні риси в творчості різних народів.

Також важливу роль відіграє процес ознайомлення дітей з чарівними та героїчними історіями. Ідейний зміст цих оповідань – героїчних подвигів в ім'я визволення рідної землі, свого народу від зла, насильства, ворогів та іноземних загарбників – сприяє розкриттю ідей патріотизму та розмежуванню понять «добро» та «зло» [1, с. 39].

Отже, усна народна творчість є важливим складником у формуванні духовних цінностей молодшого школяра. Завдяки роботі з народним надбанням учні можуть чітко відмежовувати поняття «добро» та «зло», їх вплив на людей. Народний фольклор допомагає сформувати почуття цінностей, моральну стійкість. Засобами фольклору рідного краю забезпечується вироблення в особистості духовної суті, ідеалів та ціннісних орієнтацій, що є основою виховання учнів основної школи.

Список використаних джерел

1. Коляда Н. Громадянське виховання: спадщина Василя Сухомлинського у діалозі із сучасністю. Українська історико-педагогічна наука у дзеркалі тематики дисертаційних досліджень (1995–2014) : хронол.-темаг. покажч. тем дис. дослідж. зі спец. 13.00.01. Умань : ФОП Жовтий, 2014. 357 с.
2. Мартинюк О. Громадянська освіта. Інтегрований курс. Рівень стандарту: підручник. Х. : Ранок, 2020. 189 с.
3. Сухомлинський В. О. Стан і підходи до громадянської освіти в Україні. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. К.: Рад.шк., 1985. С.464.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. 653 с. Режим доступу: [<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011662>]

Діана ТЮТЮННИК

ДИСКУСІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В умовах соціально-економічної трансформації суспільства, воєнного стану та карантинних обмежень в Україні професійна підготовка фахівців у закладах вищої освіти відбувається переважно на основі дистанційного навчання. Це вносить корективи в організацію і здійснення освітнього процесу: відбувається пошук інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, методів, засобів навчання, які спрямовані на активізацію та пріоритетність самостійної інтелектуально-пошукової діяльності студентів.

Однією з ключових компетентностей професійної діяльності вчителя є педагогічно-комунікативна, яка характеризує його мовленнєво-мовну підготовку та свідчить про рівень оволодіння нормами усного і писемного спілкування, а також здатність використовувати мовні засоби у різних професійних ситуаціях.

У процесі дистанційного навчання у вищій школі комунікативна взаємодія викладача і студентів є засобом ефективної передачі інформації, що визначається рівнем володіння суб'єктами інтеракції інформаційно-комунікативними методами навчання. Серед них, на нашу думку, вагоме значення має дискусія як ефективний метод розвитку самостійного критичного мислення, здатності до виваженої аргументації та професійної мовленнєвої діяльності майбутнього вчителя.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблемі використання інтерактивних методів навчання у вищій школі присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних учених. Особливий інтерес становлять дослідження, предметом яких є дискусія як метод інформаційно-комунікативної взаємодії. Це наукові праці вітчизняних дослідників, таких як Ю. Богданова, О. Власенко, Г. Гайович, І. Дроздова, А. Євтюгіна, О. Зарецька, Н. Нікітіна, О. Приходько, С. Стельмах, М. Стурікова, та ін., а також зарубіжних учених: С. Ведемейер, М. Кларк, П. Мітчел, С. Сполдінг, Р. Томас, та ін.. Не дивлячись на значну кількість наукових робіт з означеної проблеми, залишається відкритим питання ролі дискусії у професійній підготовці вчителя та формуванні високого рівня його комунікативної компетентності в умовах дистанційного навчання.

Мета нашого дослідження полягає у розкритті значення дискусії та її форм для розкриття і розвитку комунікативного потенціалу майбутнього вчителя в процесі дистанційного навчання.

Як показує педагогічна теорія і практика, важливим критерієм професійної майстерності вчителя є рівень розвитку його комунікативної культури, що визначається якістю професійно-мовленнєвої діяльності у педагогічному процесі. Із точки зору лінгвістики комунікативна компетентність особистості (вербальна й невербальна) включає відмінне володіння мовою, фонетичними, орфоепічними, морфемними, лексичними, синтаксичними уміннями, а також використання доцільних засобів міжособистісного спілкування (міміки, пантоміміки, інтонації та ін.). Комунікативна культура майбутнього вчителя формується на основі його комунікативних здібностей в умовах академічного професійного середовища.

У психологічній науці (Ф. Гोनоблін, Н. Левитов, В. Крутецький, Ю. Кулюткіна, Г. Сухобська) здібності розглядаються як індивідуально-психологічні властивості особистості, які є умовою успішного творчого виконання одного або декількох видів діяльності. Виявляються вони у швидкості, глибині і міцності оволодіння способами і прийомами діяльності.

Комунікативні здібності особистості проявляються у вміннях і навичках міжособистісного спілкування між людьми, від яких залежить його ефективність. У складній структурі комунікативних здібностей виокремлюється три компоненти: гностичний, що виявляється у здатності розуміти інших людей; експресивний, що визначається здатністю до самовираження своєї особистості; інтеракційний, що характеризується здатністю активно впливати на партнерів по спілкуванню.

Комунікативні здібності вчителя представлені у його професійній діяльності умінням зрозуміти комунікативну педагогічну ситуацію й визначити педагогічно доцільну стратегію поведінки з учнями та умінням ефективного використання при цьому всього арсеналу власних професійно-мовленнєвих навичок. Одним із дієвих засобів розвитку професійно-комунікативних умінь і навичок майбутнього вчителя є використання в процесі професійної підготовки інтерактивних методів навчання.

Інтерактивні методи навчання є характерологічним компонентом особистісно зорієнтованої педагогічної взаємодії, за якої учасники сприймають один одного крізь

призму власної особистості. Це інтенсивний, міжсуб'єктний процес спілкування викладача та студента, де і викладач і студент виступають суб'єктами інтеракції. Використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутнього вчителя сприяє розвитку самостійності в інтелектуальній діяльності студентів, критичного мислення і є одночасно засобом формування особистості конкурентоспроможного фахівця.

Інтерактивна взаємодія викладача і студента у вищій школі характеризується високим рівнем культури спілкування учасників; обміном досвідом міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі; варіюванням та різноманітністю видів, форм і прийомів спілкування; цілеспрямованою рефлексією його якості. Впровадження інтерактивних методів навчання має на меті змінити та вдосконалити моделі поведінки та діяльності учасників під час навчального процесу, оскільки інтерактивна взаємодія — це навчання, що відбувається в дії.

Серед важливих методів інтерактивного навчання слід виокремити дискусію. «Дискусія (від латин. *discussion* – розгляд) у загальному плані є широким публічним обговоренням певного спірного питання» [1, с. 40]. Вона являє собою вид діалогічного мовлення з елементами монологу. Як метод інтерактивного навчання дискусія сприяє глибокому розумінню проблеми, формує вміння аргументовано відстоювати свою позицію, уважно слухати співрозмовників та рахуватися з іншою точкою зору.

У нашому дослідженні дискусія виступає як метод колективного обговорення, що ставить за мету пошук істини, досягнення певного консенсусу в питанні, проблемі, ситуації. Вона розвиває не тільки самостійність суджень, умовиводів, критичного мислення в цілому, але й мовленнєво-мовних навичок, які відкривають можливість повного взаєморозуміння суб'єктів інтеракції.

Важливим питанням для нашого дослідження є виокремлення видів дискусій. За Н. Волковою дискусії бувають: лінійні, фронтальні, керовані, публічні, групові, вільні [1, с. 41]. Проте найпопулярнішою у навчальному процесі як у системі загальної середньої освіти, так і вищої школи залишається навчальна дискусія.

Навчальна дискусія визначається як «комунікативний акт, що передбачає обговорення проблемних (суперечливих) питань з метою знаходження їх вирішення в процесі послідовно логічного контраргументування» [3, с. 240]. «Новизна проблематики навчальної дискусії відноситься тільки до групи студентів, які беруть у ній участь. Для викладача, який організує навчальну дискусію, результат, як правило, вже відомий заздалегідь. Метою тут є процес пошуку, який повинен привести до об'єктивно відомого, але суб'єктивно нових знань з точки зору студентів. Причому цей пошук має закономірно вести до запланованого педагогом завдання» [2, с. 290].

Навчальні дискусії організовуються у декілька етапів: 1) підготовчий, який передбачає вибір теми, визначення проблеми, написання тез; 2) основний, що включає висвітлення всіх думок, позицій, аргументів, порівняння та зіставлення раніше сказаного; 3) завершальний, де проводиться підбиття підсумків та пошук компромісного вирішення проблеми. Результат навчальної дискусії повинен привести студентів до суб'єктивно нових знань.

Традиційними у навчальному процесі вищої школи є такі різнопланові форми дискусії як круглий стіл, форум, симпозіум, дебати, мозкова атака, переговори, сократівська дискусія, панельна дискусія (засідання експертної групи), судове засідання та ін.

Проте, як показує дослідження, в умовах дистанційного навчання значний інтерес у студентів викликають форми дискусії, які можливо зреалізувати в ході використання сучасних цифрових технологій. До них відносимо: дискусії з використанням інфографіки, дискусії з використанням ментальних карт, інтерактивні презентації, відеопроєкти, вебінари; он-лайн круглі столи, форуми, симпозіуми,

семінари; он-лайн-дебати та zoom-конференції. Кожна форма дискусії має свої лінгводидактичні та комунікативні особливості.

Наприклад, специфікою он-лайн дебатів, як форми дискусії, є фокусування уваги співрозмовників на висловлюванні власної думки і переконанні інших у її правильності. Це інтелектуальна гра, «в якій дві команди, дотримуючись певних правил (регламенту), висувають свої аргументи і контраргументи з приводу запропонованої тези, щоб переконати членів журі (суддів) у своїй правоті і досвіді переконливої комунікації» [1, с. 48]. В цілому під час дебатів важливо створити психологічно-комфортну дружню атмосферу, яка дозволяє слухати і чути співрозмовника.

Ще однією формою дискусії є форум, який надає можливість великій групі непов'язаних поглядами між собою людей впливати на мислення один одного, розвиває вміння конструювати діалог базуючись на інформації отриманій іншими опонентами. При цьому важливо вміти правильно подавати інформацію оперуючись не тільки сухими фактами, а й лексично-лінгвістичними елементами мовлення. Дана форма дискусії передбачає створення експертної групи і підтримання постійного активного діалогу.

Участь майбутніх вчителів у вищезазначених формах дискусії формує полілогічне мовлення, розуміння мовлення на слух, навички лінгвістичної правильної побудови речення, власної думки; розвивається здатність впливати на інших засобами мови, переконувати, стимулювати до коректної комунікативної взаємодії. Також важливим є розвиток умінь виступати перед відеоаудиторією, використовувати голосову fascinaцію, враховувати соціокультурні особливості.

Для майбутнього вчителя у ході дискусії важливо не тільки показати високий рівень володіння професійною риторикою, але й уміння слухати співрозмовника. Зауважимо, що ще одним важливим лінгвориторичним завданням є формування вміння правильно ставити запитання. Варто розрізняти «відкриті» і «закриті» питання. «Відкрите» питання, на відміну від «закритого», має за мету отримати розширену відповідь, яка утворюється в результаті творчого мисленнєвого підходу до її пошуку. Роль цього завдання – навчити шляхом міркування вголос задавати такі питання опоненту, які спонукають його до мозкового штурму і дозволяють отримати перевагу у дискусії.

Таким чином, дискусія є ефективним інтерактивним методом розвитку професійно-мовленнєвої діяльності студентів, участь у якій дозволяє майстерно використовувати в своїх виступах фахову термінологію та професійні мовні кліше, зрозумілі аудиторії тези та аргументи, визначаючи їх достовірність і вагомість. Цінність дискусії, як ефективного методу розвитку мовленнєвої діяльності майбутнього фахівця, набувається лише в разі осмислення ним предмету процесу обговорення.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Діалогічно-дискусійні технології навчання / Інтерактивні технології навчання у вищій школі. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. С. 26–61.
2. Козяр М. М. Інтерактивні методики навчання у вищому навчальному закладі. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук, праць* / за ред. Л. Товажнянського, О. Романовського. Харків : НТУ «ХПГ», 2015. Вип. 42 (46). С. 282–290.
3. Штохман Л. М. Навчальна дискусія як метод розвитку мовленнєвих навичок студентів вищого навчального закладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2 (70), С. 240–242.